

Controle dierenwelzijn in het slachthuis

Pluimvee en konijnen

Handleiding bij de checklist

I. AFLADEN EN DE WACHTRUIMTE

1. Het slachthuis beschikt over passende voorzieningen en installaties om de dieren uit de vervoermiddelen te laden.

Kratten of containers met pluimvee of konijnen moeten horizontaal gehouden worden.

2. De kisten of containers waarin de dieren zich bevinden zijn in een goede staat.

De kisten of containers zijn niet kapot. Er zijn geen scherpe randen of uitsteeksels waaraan de dieren zich kunnen verwonden. Er zitten geen dieren gekneld. De dieren kunnen niet ontsnappen.

3. De kisten of containers vertonen een aanvaardbare beladingsdichtheid.

De minimale oppervlakte voor pluimvee:

Categorie	Oppervlakte in cm ²
Eendagskuikens	21-25 per kuiken
Pluimvee, behalve eendagskuikens, gewicht in kg	Oppervlakte in cm² per kg
< 1,6	180-200
1,6 tot < 3	160
3 tot < 5	115
> 5	105

Deze getallen kunnen variëren, afhankelijk van het gewicht en de grootte van de dieren, maar ook van hun fysieke conditie, de weersomstandigheden en de vermoedelijke transporttijd.

Hierop wordt een afwijking tot 10% toegestaan.

4. De dieren worden zo snel mogelijk na aankomst uitgeladen en vervolgens zonder onnodige vertraging geslacht. De welzijnsomstandigheden van elke zending dieren worden systematisch bij aankomst beoordeeld om de prioriteiten in kaart te kunnen brengen.

De welzijnsomstandigheden van elke zending dieren worden systematisch bij aankomst beoordeeld door de functionaris voor het dierenwelzijn of door een persoon die rechtstreeks aan die functionaris

rapporteert om de prioriteiten in kaart te kunnen brengen, met name door te bepalen welke dieren specifieke welzijnsbehoeften hebben en welke maatregelen genomen dienen te worden om in die behoeften te voorzien.

Dit betekent dat er in principe enkel dieren mogen aangeleverd worden als er een personeelslid van het slachthuis aanwezig is om deze te ontvangen. Deze persoon moet bekwaam zijn om de toestand van de dieren te beoordelen en maatregelen te nemen indien nodig.

Voor de aanvoer van pluimvee en konijnen is hierop een uitzondering mogelijk omdat het om dieren aangevoerd in containers gaat. Daarvoor moet het slachthuis een procedure opstellen met instructies voor de chauffeur en een noodnummer waarop de chauffeur altijd iemand van het slachthuis kan bereiken als er problemen zouden zijn. De Dienst Dierenwelzijn moet hiervoor toelating geven. Er is een lijst van de slachthuizen die een uitzondering gekregen hebben om dieren te laten lossen zonder toezicht. Indien vastgesteld worden dat de procedures niet gevolgd worden kan deze uitzondering terug ingetrokken worden.

- 5. Bij het slachten wordt voorrang verleend aan dieren met welzijnsproblemen. Indien dit niet mogelijk is worden maatregelen getroffen om hun lijden te verlichten.**

Pluimvee dat langer dan 12 uur moet wachten moet voeder en drinkwater krijgen.

- 6. Het slachthuis beschikt over een voldoende grote wachtruimte die bescherming biedt tegen ongunstige weersomstandigheden. Er is een adequate ventilatie, voldoende licht en de dieren kunnen niet ontsnappen.**

Er is een overdekte ruimte waar het pluimvee of de konijnen kunnen wachten.

Ventilatiesystemen zijn zodanig ontworpen, geïnstalleerd en onderhouden dat het welzijn van de dieren continu is gewaarborgd; hierbij wordt rekening gehouden met het verwachte scala aan weersomstandigheden. Indien er gebruik gemaakt wordt van mechanische ventilatie, moeten er een waarschuwingssysteem en noodvoorzieningen aanwezig zijn in het geval van een storing of uitval van die mechanische ventilatie.

Er is voldoende licht om de dieren grondig te kunnen inspecteren. Dit kan ook door middel van mobiele lichtbronnen.

Als er ondanks voldoende maatregelen toch een dier zou ontsnappen, wordt dit dier zo snel mogelijk op een diervriendelijke manier terug gevat.

- 7. De kratten of containers met dieren worden rustige behandeld en worden zoveel mogelijk horizontaal gehouden. Er wordt niet mee gegooid en men laat ze niet vallen.**

8. Indien containers op elkaar worden geplaatst, worden voorzorgsmaatregelen genomen om:

- a) de hoeveelheid urine en uitwerpselen die op de dieren in de lagere containers valt, te beperken
- b) de stabiliteit van de containers te waarborgen
- c) te waarborgen dat de ventilatie niet belemmerd wordt.

9. De toestand en gezondheid van de ondergebrachte dieren worden periodiek gecontroleerd.

De toestand en gezondheid van de dieren op een onderbrenglocatie worden periodiek geïnspecteerd door de functionaris die verantwoordelijk is voor het welzijn van dieren of door een persoon die over de benodigde vakbekwaamheid beschikt. Als er in de wachtruimte dieren worden aangetroffen in een slechte toestand waarvoor geen maatregelen worden genomen, is dit een teken dat deze controle niet of niet naar behoren wordt uitgevoerd.

10. Dieren die niet binnen de 12 uur na aankomst worden geslacht, moeten voeder en water krijgen.

Elk slachthuis moet over een noodplan beschikken waarin duidelijk vermeld wordt welke acties ondernomen worden bij problemen met de slachtlijn (welke diensten op de hoogte brengen, waar de dieren onderbrengen, hoe voederen en water geven, hoe aanvoer aanpassen, onderscheid tussen korte en lange pannes (>12u) ...). Dit noodplan kan deel uitmaken van de standaardwerkwijzen en moet ten alle tijde beschikbaar zijn voor de controlerende instanties.

11. De dieren blijven niet vastzitten in de kisten, containers of aan de infrastructuur van de slachtlijn.

Het is bijvoorbeeld denkbaar dat een dier in een container achterblijft nadat die werd geledigd. Als het dier wordt opgemerkt en verwijderd voordat de container wordt schoongemaakt, wordt dit punt als conform beschouwd.

12. In het algemeen wordt de dieren elke vermijdbare vorm van pijn, spanning of lijden bespaard.

Er wordt correct met de dieren omgegaan. De dieren zijn rustig.

II. FIXATIE

Indien fixatie-uitrusting gebruikt wordt:

1. Fixatie-uitrusting is zodanig onderworpen dat:

- a) de methoden voor het bedwelmen en doden optimaal kunnen worden toegepast
- b) letsel of kneuzingen bij de dieren worden voorkomen
- c) eventuele worstelingen om los te komen zoveel mogelijk worden beperkt
- d) het fixeren zo kort mogelijk duurt.

Eenden, ganzen en kalkoen hangen niet langer dan 2 minuten bij bewustzijn aan de aanhaaklijnen, andere vogels niet langer dan 1 minuut.

2. De dieren worden correct gefixeerd.

Als het konijn bij de nek vastgehouden wordt om het hoofd in de elektrode te brengen, moet ook de rest van het lichaam voldoende ondersteund worden. Ook bij het optillen van konijnen moet de achterhand steeds ondersteund worden.

3. De dieren worden na fixatie onmiddellijk bedwelmd.

In het geval van bedwelming d.m.v. een elektrisch waterbad hangen eenden, ganzen en kalkoenen niet langer dan 2 minuten bij bewustzijn aan de aanhaaklijnen, andere vogels niet langer dan 1 minuut.

III. BEDWELMING

- 1. De dieren worden voor het slachten bedwelmd volgens een toegelaten methode. Methodes die niet de onmiddellijke dood tot gevolg hebben (eenvoudige bedwelming), worden zo spoedig mogelijk gevolgd door een methode die de dood garandeert, zoals verbloeding.**

Zie bijlage I van de verordening voor de lijst van toegelaten methodes.

Bij elektrische bedwelming moet de verbloeding gebeuren binnen de 15 seconden.

- 2. De bedwelming brengt het dier in een staat van volledige bewusteloosheid en de toestand van bewusteloosheid en gevoelloosheid wordt aangehouden tot bij het dier de dood is ingetreden**

De bedwelming moet correct uitgevoerd worden.

Een vogel die correct elektrisch bedwelmd is vertoont de volgende tekenen:

- Geen ritmische ademhaling
- Gekromde nek met de kop verticaal naar beneden
- Gedilateerde pupillen
- Geen cornea- of derde ooglid reflex
- Niet spontaan knippen
- Geen reactie op een pijnlijke stimulus
- Vleugels worden dicht tegen het lichaam gehouden

Een vogel die correct bedwelmd is d.m.v. CO₂-gas vertoont de volgende tekenen:

- Gedilateerde pupillen
- Geen ritmische ademhaling
- Geen respons op een pijnlijke stimulus
- Complete relaxatie karkas

Konijnen

Er bestaat veel variatie in de symptomen die vertoond worden door bedwelmde konijnen.

Het meest betrouwbare teken voor een goede bedwelming is de afwezigheid van een ritmische ademhaling. Sommige konijnen vertonen na elektrische bedwelming een klonische en tonische fase terwijl andere konijnen geen beweging vertonen. Sommige konijnen kunnen overdadig gaan speekselen. Niet alle konijnen vertonen een verlies van de cornea-reflex.

Het kan altijd gebeuren dat er eens een dier minder goed bedwelmd is. Als dit herkend wordt en er wordt correct opgetreden, is er geen probleem. Dan hoeft dit punt niet op non-conform gezet te worden. Als er echter systematisch dieren zijn die niet goed bedwelmd zijn, is er wel een probleem en is dit punt niet-conform.

3. Het personeel gaat na of de dieren voldoende bedwelmd zijn vooraleer verder te gaan.

Het personeel dat de dieren bedwelmt, optakelt of doodt moet in staat zijn de tekenen van een mislukte bedwelming of een mogelijke terugkeer naar bewustzijn te herkennen. In dit geval dient het de nodige maatregelen te nemen en de functionaris voor het dierenwelzijn op de hoogte te brengen als het probleem zich blijft voordoen.

4. Indien een dier nog bij bewustzijn blijkt te zijn, wordt dit onmiddellijk opnieuw bedwelmd. Er worden geen verdere handelingen gesteld met dieren die nog bij bewustzijn zijn.

Het dier kan opnieuw bedwelmd worden via dezelfde methode als de eerste of een andere methode, maar dit moet onmiddellijk gebeuren.

5. Er worden geen verdere handelingen gesteld met dieren die nog bij bewustzijn zijn.

6. De operator zorgt ervoor dat alle apparatuur voor het fixeren of bedwelmen van dieren onderhouden en gecontroleerd wordt volgens de instructies van de producent door personen die daartoe specifiek zijn opgeleid.

Dit geldt zowel voor de vaste apparatuur als voor de reserve-apparatuur. De operator moet hiervan een onderhoudsregister bijhouden dat minstens een jaar bewaard wordt. Dit hoeft niet telkens opgevraagd te worden, enkel indien er een vermoeden is dat het onderhoud niet correct gebeurt.

7. Er is onmiddellijk gebruiksklare reserve bedwelmingsapparatuur beschikbaar.

Er is zowel geschikte apparatuur beschikbaar om dieren buiten de installaties te bedwelmen (bijvoorbeeld in de vrachtwagen, bij het uitladen) als bij defect van bedwelmingsapparatuur. Dit kan uiteraard hetzelfde toestel zijn. De reserve-apparatuur moet goed onderhouden worden.

8. Wanneer het bedwelmen, het aanhaken, het ophangen en het laten verbloeden van de dieren door één persoon worden uitgevoerd, moet die persoon al deze handelingen achtereenvolgens bij één dier hebben uitgevoerd voordat hij met de uitvoering daarvan bij een ander dier begint.

9. Gebruikte bedwelmingsmethode:

Duid de bedwelmingsmethode aan en geef waar gevraagd de parameters op.

A. Mechanische methoden

a) Penetrerend penschiettoestel: ja/nee

b) Niet-penetrerend penschiettoestel: ja/nee) Percuterende slag op de kop: ja/nee

10. Als een van deze methoden gebruikt wordt, worden de handelingen correct uitgevoerd.

11. Cervicale dislocatie en de percuterende slag op de kop worden alleen gebruikt als back-upmethode en niet als routine.

Het systematisch doden van dieren van dieren die te klein zijn of ongeschikt om aan te hangen in geval van waterbedwelming wordt ook als routine beschouwd. Hiervoor dient een andere methode aanwezig te zijn.

Manuele cervicale dislocatie mag enkele gebeuren bij dieren < 3 kg. Mechanische cervicale dislocatie en de percuterende slag op de kop enkel bij dieren < 5kg. Een persoon mag maximaal 70 dieren per dag doden middels een van deze methoden.

B. Elektrische bedwelming

a) Elektrische bedwelming (uitsluitend kop): ja/nee

Noteer de elektrische parameters: stroomsterkte, frequentie, spanning en tijd

12. Bij gebruik van elektrische bedwelming (uitsluitend kop) is de stroomsterkte voldoende.

Individuele elektrische bedwelming van pluimvee:

Bij gebruik van individuele elektrische bedwelming bedraagt de minimale stroomsterkte voor kippen 240 mA en voor kalkoenen 400 mA.

Elektrische bedwelming van konijnen:

Konijnen worden elektrisch bedwelmd door ze met de kop in een V-vormige elektrode te plaatsen en zo een elektrische stroom door hun hersenen te sturen. Bij eenzelfde spanning kan de bekomen stroomsterkte bij konijnen sterk variëren wegens de isolerende eigenschappen van hun vacht. Er is weinig wetenschappelijke informatie beschikbaar over de juiste elektrische parameters om konijnen voldoende te bedwelmen, maar naar analogie met andere diersoorten wordt een minimale stroomsterkte van 400 mA aangeraden.

13. De uitrusting voor elektrische bedwelming is voorzien van een systeem dat voor elk bedwelmd dier de cruciale elektrische parameters toont. Dit systeem moet voor het personeel duidelijk zichtbaar zijn en moet een duidelijk zichtbaar en hoorbaar signaal geven indien de duur van de blootstelling zakt tot onder het vereiste niveau.

Dit geldt ook voor back-upapparatuur. Als het kastje met de parameters aan de muur hangt waarbij iemand de parameters controleert tijdens de verdoving en er een onderlinge communicatie is of een duidelijk hoorbaar signaal is, wordt dit aanvaard.

b) Elektrische bedwelming van pluimvee d.m.v. een elektrisch waterbad

Noteer de elektrische parameters: stroomsterkte, frequentie, spanning en tijd

14. Bij gebruik van elektrische bedwelming d.m.v. een waterbad is de stroomsterkte voldoende.

De meeste waterbadinstallaties maken gebruik van een constante spanning. Er bevinden zich echter steeds meerdere vogels tegelijk in het waterbad. Deze bevinden zich in een parallelschakeling. Aangezien de individuele weerstand van elke vogel verschillend is, zal bij een constante spanning de stroomsterkte die iedere vogel ontvangt ook verschillen. De vogel met de hoogste weerstand zal de laagste stroom ontvangen. De spanning moet daarom hoog genoeg zijn om te garanderen dat iedere vogel een voldoende stroomsterkte ontvangt om volledig bedwelmd te zijn.

Waterbadinstallaties gebruiken wisselstroom aan een lage frequentie (< 200 Hz) of aan een hoge frequentie (tot 1.500 Hz).

De benodigde stroomsterkte per dier is vastgelegd in de verordening. De dieren moeten minimaal 4 seconden aan deze stroomsterkte worden blootgesteld. Maar bij het gebruik van hoge frequenties is het aan te raden om een blootstellingsduur van minimaal 8 seconden te hanteren. Om te kunnen garanderen dat alle vogels voldoende bedwelmd zijn, zou de stroom die door de installatie afgeleverd wordt groter moeten zijn dan de minimale stroomsterkte x het aantal vogels dat gelijktijdig in het waterbad aanwezig is.

Frequentie (Hz)	Kippen	Kalkoenen	Eenden en ganzen	Kwartels
< 200 Hz	100 mA	250 mA	130 mA	45 mA
Van 200 tot 400 Hz	150 mA	400 mA	Niet toegestaan	Niet toegestaan
Van 400 tot 1.500 Hz	200 mA	400 mA	Niet toegestaan	Niet toegestaan

15. De apparatuur voor waterbadbedwelming is voorzien van een systeem dat de gegevens van de cruciale elektrische parameters toont en registreert. Deze gegevens worden ten minste één jaar bewaard.

Dit hoeft niet zichtbaar te zijn voor het personeel, maar het slachthuis moet de elektrische parameters kunnen tonen.

16. Dieren mogen niet worden aangehaakt als zij te klein zijn voor de waterbadbedwelmer of indien het aanhaken naar alle waarschijnlijkheid tot pijn lijdt dan wel de bestaande pijn vergroot (zoals bij zichtbaar gewonde dieren). In dergelijke gevallen worden deze dieren op een andere manier gedood.

17. De aanhaaklijnen zijn zodanig ontworpen en geplaatst dat de dieren die eraan worden gehangen, nergens door belemmerd worden en de stress voor de dieren tot een minimum gereduceerd wordt.

- 18. De omvang en de vorm van de metalen haken zijn afgestemd op de poten van het te slachten pluimvee zodat een elektrisch contact gewaarborgd is zonder dat de dieren daardoor pijn lijden. De haken worden natgemaakt en de dieren worden met beide poten aangehaakt.**

De poten van de dieren moeten goed passen in de haken. Er mag niet hard aan de poten worden getrokken om ze in de haken te krijgen.

- 19. Het waterpeil van het waterbad wordt goed geregeld zodanig dat er een goed contact met de kop van de dieren is.**

Het dier moet tenminste tot de helft van de hals worden ondergedompeld.

- 20. Er worden geen pre-stun shocks toegediend.**

Pre-stun shocks kunnen zich voordoen als de vogel (meestal met een laaghangende vleugel) in contact komt met het elektrisch geladen water vooraleer de kop ondergedompeld wordt. Het ervaren van een dergelijke elektrische schok is pijnlijk en kan er bovendien voor zorgen dat de vogel de kop intrekt en zo het waterbad onbedwelmd passeert. Dit kan vermeden worden door een goed ontwerp van waterbad (bvb. door het voorzien van een geïsoleerde helling in de aanloop naar het waterbad zodat de kop van de vogels eventjes tegen gehouden wordt en zo in één keer in het water terecht komt). Ook moet het waterniveau op het juiste niveau geregeld worden zodanig dat de kop en de nek van de vogels volledig ondergedompeld wordt. Het waterbad mag bij de ingang zeker niet overlopen. Verder moet getracht worden om de vogels zo kalm mogelijk te houden zodat de kans op vleugelbewegingen bij intrede in het waterbad zo klein mogelijk wordt.

- 21. In geval van een defect of panne van het bedwelmingssysteem wordt dit stil gelegd en worden de dieren die zich aan de aanhaaklijn of in de bedwelmingapparatuur bevinden zo snel mogelijk afgehaakt of gedood.**

Elk slachthuis moet over een noodplan beschikken waarin duidelijk vermeld wordt welke acties ondernomen worden bij problemen met de slachtlijn (welke diensten op de hoogte brengen, waar worden de dieren ondergebracht, hoe voederen en water geven, hoe aanvoer aanpassen, onderscheid tussen korte en lange pannes (>12u ...). Dit noodplan kan deel uitmaken van de standaardwerkwijzen en moet ten alle tijde beschikbaar zijn voor de controlerende instanties.

- 22. Vanaf het punt van het aanhaken van de vogels totdat zij de waterbadbedwelmer ingaan, is er een voorziening aangebracht die met de borst van de dieren in aanraking komt om hen te kalmeren.**

c) Bedwelming d.m.v. gas

Noteer de concentratie.

- 23. Bij CO₂-bedwelming is de bedwelmingsruimte voorzien van apparaten waarmee de concentratie koolstofdioxide kan worden gemeten op de plaats van maximale expositie aan het gas. Deze apparaten moeten een duidelijk zichtbaar en hoorbaar waarschuwingssignaal geven wanneer de concentratie koolstofdioxide onder het vereiste niveau daalt.**

Deze gegevens worden minstens 1 jaar bewaard.

24. Bij gasbedwelming kunnen de dieren zelfs bij de maximaal toegestane verwerkingscapaciteit nog gaan liggen zonder dat zij over elkaar heen komen te liggen.

25. Bij het verbloeden worden systematisch de twee halsslagaders of de toevoerende bloedvaten doorgesneden.

26. Bij gebruik van automatische halsafsnijders is manuele hulp beschikbaar en permanent aanwezig tijdens het verbloeden.

Indien blijkt dat de automatische halsafsnijder niet goed heeft gefunctioneerd, wordt onmiddellijk ingegrepen en wordt het dier gedood.

27. Verdere uitslacting of broeiing vindt alleen plaats nadat is vastgesteld dat het dier geen tekenen van leven meer vertoont.

IV. PERSONEEL

1. Het doden van dieren en de daarmee verband houdende activiteiten worden uitgevoerd door personeel dat voldoende bekwaam en voldoende talrijk is om alle taken correct uit te voeren.

Het personeel dat de dieren leidt, kan dat zonder onnodig geweld te gebruiken. De slachters beheersen hun technieken,...

2. De personen die het doden van dieren en de daarmee verband houdende activiteiten uitvoeren, zijn in het bezit van een getuigschrift van vakbekwaamheid.

Dit getuigschrift van vakbekwaamheid wordt behaald door het volgen van een opleiding en het slagen voor een examen. Meer informatie hierover staat op: <http://www.diereninformatie.be/EG1099-2009/>

3. De activiteiten in het slachthuis worden uitgevoerd volgens de standaardwerkwijzen die door het slachthuis werden opgesteld.

Het slachthuis moet deze standaardwerkwijzen ter beschikking stellen.

4. De operator heeft een functionaris voor het dierenwelzijn aangeduid en deze voert zijn taak naar behoren uit.

Dit geldt enkel voor slachthuizen waar jaarlijks meer dan 150.000 stuks pluimvee of konijnen worden geslacht. De functionaris voor het dierenwelzijn is in het bezit van een specifiek getuigschrift als functionaris, rapporteert rechtstreeks aan de operator en neemt corrigerende maatregelen indien er zich dierenwelzijnsproblemen voordoen.

5. De functionaris voor het dierenwelzijn kan aantonen dat er een monitoring van de bedwelming wordt uitgevoerd.

De functionaris voor het dierenwelzijn of iemand die hij hiervoor aanstelt moet bij een steekproef van de dieren nagaan of de bedwelming goed gebeurt. Deze steekproef bedraagt minstens 5 % van de geslachte dieren. Wegens het soms hoge aantal dieren kan voor het monitoren van pluimvee i.p.v. de steekproef van 5% ook gebruik gemaakt worden van het volgende protocol: De bedwelming wordt gecontroleerd bij een minimum van 50 dieren van minstens 10% van de koppels. Als er na een maand weinig problemen met de bedwelming worden vastgesteld, kan dit teruggebracht worden naar minimum 50 dieren bij minstens 5 % van de koppels. De functionaris voor het dierenwelzijn kan de resultaten van deze monitoring laten zien.

6. De functionaris voor het dierenwelzijn houdt een register bij van de maatregelen ter verbetering van het dierenwelzijn.

De functionaris voor het dierenwelzijn houdt een register bij van de getroffen maatregelen dat minstens 1 jaar bewaard wordt. Een kopie van dit register wordt om de 6 maanden aan de Dienst Dierenwelzijn bezorgd.

7. De onregelmatigheden inzake dierenwelzijn worden door de slachthuisoperator teruggekoppeld naar de kweker/vervoerder.

